

NGHIÊN CỨU KẾ TOÁN TRÁCH NHIỆM TRONG CÁC DOANH NGHIỆP LOGISTICS TẠI VIỆT NAM

● TRƯƠNG THỊ NHUNG

Khoa Kế toán Kiểm toán, Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật Công nghiệp

DOI: <https://doi.org/10.62831/202602055>

TÓM TẮT:

Bài báo đưa thực trạng vận dụng kế toán trách nhiệm trong các doanh nghiệp logistics tại Việt Nam. Nghiên cứu tập trung vào việc xác định vai trò của kế toán trách nhiệm trong việc kiểm soát chi phí, đánh giá hiệu quả hoạt động các trung tâm trách nhiệm và hỗ trợ ra quyết định quản trị trong bối cảnh thị trường logistics tăng trưởng nhanh. Đồng thời, bài báo phân tích thách thức phổ biến như nguồn nhân lực kế toán, áp dụng hệ thống thông tin kế toán và tiêu chuẩn hóa báo cáo nhằm đáp ứng yêu cầu minh bạch, đáng tin cậy và hiệu quả tài chính của doanh nghiệp logistics; từ đó định hướng giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả kế toán trách nhiệm trong môi trường Việt Nam trong thời gian tới.

Từ khóa: kế toán trách nhiệm, doanh nghiệp logistics, kiểm soát chi phí, trung tâm trách nhiệm, quản trị hiệu quả.

1. Đặt vấn đề

Ngành logistics giữ vai trò kết nối các hoạt động sản xuất, lưu thông và tiêu dùng trong nền kinh tế, đặc biệt đối với một quốc gia có độ mở thương mại cao như Việt Nam. Sự gia tăng mạnh mẽ của hoạt động xuất nhập khẩu, thương mại điện tử và đầu tư nước ngoài đã thúc đẩy các doanh nghiệp logistics mở rộng quy mô, đa dạng hóa dịch vụ và nâng cao năng lực quản trị nội bộ. Trong quá trình đó, yêu cầu kiểm soát chi phí, đánh giá hiệu quả từng bộ phận và sử dụng nguồn lực hợp lý ngày càng trở nên quan trọng.

Kế toán trách nhiệm được xem là một bộ phận cốt lõi của kế toán quản trị, cho phép doanh nghiệp phân chia trách nhiệm tài chính theo các trung tâm cụ thể như trung tâm chi phí, trung tâm doanh thu và trung tâm lợi nhuận. Thông qua hệ thống này, nhà quản trị có thể đánh giá mức độ hoàn thành

nhiệm vụ của từng bộ phận gắn với quyền hạn và trách nhiệm được giao. Đối với doanh nghiệp logistics, nơi hoạt động trải dài trên nhiều khâu như vận tải, kho bãi, giao nhận và dịch vụ khách hàng, kế toán trách nhiệm có ý nghĩa đặc biệt trong việc theo dõi chi phí và hiệu quả hoạt động.

Thực tiễn cho thấy, nhiều doanh nghiệp logistics tại Việt Nam vẫn tập trung chủ yếu vào kế toán tài chính nhằm đáp ứng yêu cầu báo cáo và nghĩa vụ thuế, trong khi các công cụ kế toán quản trị, đặc biệt là kế toán trách nhiệm, chưa được tổ chức và vận dụng một cách đầy đủ. Việc nghiên cứu kế toán trách nhiệm trong các doanh nghiệp logistics vì vậy không chỉ có ý nghĩa về mặt học thuật mà còn mang giá trị thực tiễn, góp phần nâng cao chất lượng quản trị, cải thiện hiệu quả sử dụng nguồn lực và hỗ trợ quá trình ra quyết định của nhà quản lý doanh nghiệp.

2. Vận dụng kế toán trách nhiệm trong các doanh nghiệp logistics tại Việt Nam

Kế toán trách nhiệm là một hình thức kế toán quản trị nhằm phân chia doanh nghiệp thành các đơn vị chịu trách nhiệm tài chính rõ ràng, giúp theo dõi chi phí, doanh thu và hiệu quả hoạt động của từng bộ phận. Trong các doanh nghiệp logistics, hoạt động cung cấp dịch vụ vận tải, kho bãi, giao nhận và phân phối hàng hóa thường phát sinh các chi phí phức tạp và biến động lớn. Việc áp dụng kế toán trách nhiệm không chỉ giúp doanh nghiệp kiểm soát tốt hơn chi phí mà còn hỗ trợ đánh giá hiệu quả hoạt động các bộ phận trong môi trường cạnh tranh cao như logistics tại Việt Nam.

Tại diễn đàn Logistics Việt Nam 2025, báo cáo cho thấy ngành dịch vụ logistics Việt Nam đã có những bước phát triển khá mạnh (tăng bình quân 14 - 16%/năm, gấp hơn 2 lần mức tăng bình quân của thế giới; quy mô thị trường dịch vụ logistic Việt Nam khoảng 45 - 50 tỷ USD, tương đương 10% GDP và 5% kim ngạch xuất nhập khẩu, từng bước khẳng định được thương hiệu, vị thế của Ngành trong khu vực và thế giới). Năm 2025, Việt Nam được các tổ chức quốc tế đánh giá, xếp hạng thuộc Top 10 thị trường logistics mới nổi; Top 4 trong khu vực về Chỉ số cơ hội logistics và Top 5 ASEAN, Top 40 thế giới về Chỉ số Hiệu quả Logistics. Bên cạnh đó, chi phí logistics tính theo tỷ trọng GDP tại Việt Nam còn ở mức cao, khoảng 16,8-21% GDP, so với mức bình quân khoảng 10-11% ở nhiều nước phát triển, phần lớn do chi phí vận tải chiếm tỉ trọng lớn trong tổng chi phí dịch vụ logistics tại Việt Nam. Điều này tạo ra sức ép lớn về kiểm soát chi phí mà kế toán trách nhiệm có thể góp phần giảm thiểu nếu được áp dụng hiệu quả.

Việc ứng dụng kế toán trách nhiệm trong doanh nghiệp logistics bắt đầu từ việc xác định các trung tâm chi phí và trung tâm lợi nhuận phù hợp. Trong thực tiễn doanh nghiệp, các trung tâm này thường gắn với chức năng chính như vận tải nội địa, kho bãi hoặc dịch vụ giao nhận quốc tế. Ví dụ, trung tâm vận tải sẽ được gán chi phí nhiên liệu, lương tài xế và chi phí sửa chữa phương tiện; trung tâm kho bãi gán chi phí kho, phí bảo quản hàng hóa và chi phí nhân công khu vực kho. Khi dữ liệu được tập hợp

theo từng trung tâm trách nhiệm, ban lãnh đạo có thể so sánh chi phí thực tế với kế hoạch để phát hiện những bất thường và điều chỉnh kịp thời. Điều này đặc biệt hữu ích trong một môi trường chi phí logistics có thể biến động mạnh, như chi phí vận tải tăng do chi phí nhiên liệu hoặc điều kiện vận hành khó khăn.

Trên cơ sở các nghiên cứu về quản lý hiệu suất logistics, người quản lý nhận thấy, năng lực quản lý, bao gồm cả năng lực kế toán và phân tích chi phí, có ảnh hưởng trực tiếp đến hiệu quả hoạt động của doanh nghiệp logistics. Nghiên cứu khảo sát của Vinh Văn Thai & Dong Mai Tran (2024) tại doanh nghiệp logistics ở Việt Nam ghi nhận năng lực quản lý đóng vai trò quan trọng trong việc cải thiện hiệu suất chung của chuỗi logistics, khi các nhà quản lý đủ trình độ và kinh nghiệm dẫn dắt đội ngũ thực hiện các chiến lược kiểm soát chi phí và quy trình hiệu quả hơn. Trong đó, kế toán trách nhiệm là một trong những công cụ quan trọng mà nhà quản lý sử dụng để đánh giá chi phí và hiệu quả hoạt động theo từng phần của dịch vụ logistics.

Ứng dụng kế toán trách nhiệm còn giúp doanh nghiệp logistics lập các báo cáo nội bộ định kỳ theo trung tâm trách nhiệm. Báo cáo này phản ánh chi phí thực tế, doanh thu và hiệu quả hoạt động của từng bộ phận trong từng kỳ kế toán (tháng, quý, năm). Qua đó, nhà quản trị có thể theo dõi xu hướng biến động chi phí, đối chiếu với kế hoạch và đưa ra quyết định điều chỉnh hoạt động. Chẳng hạn, nếu chi phí kho bãi của một đơn vị logistics tăng đột biến so với dự toán trong một kỳ, kế toán trách nhiệm có thể chỉ ra chi phí bảo quản lạnh hoặc nhân công tăng cao, từ đó đề xuất các giải pháp như tái bố trí hàng hóa, đàm phán lại hợp đồng thuê kho hoặc triển khai phần mềm quản lý kho hiệu quả hơn.

Một lợi ích lớn khác của kế toán trách nhiệm là tạo ra các chỉ số hiệu quả nội bộ theo từng trung tâm hoạt động. Khi các chỉ số này được theo dõi đều đặn và được đối chiếu với mục tiêu, doanh nghiệp có thể xác định bộ phận nào hoạt động hiệu quả, bộ phận nào cần tối ưu hoá. Điều này dẫn đến việc ra quyết định đầu tư đúng nơi, đúng thời điểm. Ví dụ, nếu trung tâm giao nhận quốc tế mang lại lợi

nhuận biên cao hơn so với phần lớn chi phí phân phối nội địa, doanh nghiệp có thể tăng nguồn lực cho phần dịch vụ giao nhận quốc tế để phát triển lợi thế cạnh tranh.

Trong một số doanh nghiệp logistics đã đầu tư hệ thống quản trị doanh nghiệp tích hợp (ERP), kế toán trách nhiệm được tích hợp trực tiếp với dữ liệu vận hành. Việc này vừa giúp thu thập dữ liệu nhanh hơn, vừa đảm bảo tính chính xác cao hơn khi lập báo cáo chi phí theo từng trung tâm trách nhiệm. Nhân viên kế toán tại một số doanh nghiệp cho biết rằng, khi kế toán trách nhiệm được liên kết với hệ thống ERP, thời gian chuẩn bị và xác nhận báo cáo được rút ngắn đáng kể so với cách làm thủ công. Mức độ minh bạch của dữ liệu cũng giúp các nhà quản lý đưa ra quyết định chiến lược nhanh hơn và chính xác hơn. Đây là yếu tố quan trọng trong môi trường logistics cạnh tranh, nơi chi phí dịch vụ có tác động trực tiếp đến giá thành sản phẩm và khả năng cạnh tranh trên thị trường.

Ngoài ra, kế toán trách nhiệm còn hỗ trợ các doanh nghiệp logistics trong việc so sánh hiệu quả hoạt động giữa các đơn vị trong cùng hệ thống hoặc so sánh với các tiêu chuẩn ngành. Việc so sánh này giúp doanh nghiệp xác định các yếu tố khác biệt về hiệu quả hoạt động, từ đó học hỏi và áp dụng các thực hành tốt nhất. Ví dụ, nếu chi phí lưu kho tại một trung tâm thấp hơn nhiều so với các trung tâm khác, doanh nghiệp có thể phân tích kỹ thuật quản lý kho, quy trình làm việc hoặc công nghệ sử dụng để nhân rộng sang các trung tâm khác.

Tóm lại, việc vận dụng kế toán trách nhiệm trong các doanh nghiệp logistics ở Việt Nam không chỉ giúp kiểm soát chi phí và đánh giá hiệu quả hoạt động theo từng bộ phận mà còn đem lại lợi ích trực tiếp trong quá trình ra quyết định chiến lược và lập kế hoạch tài chính.

3. Thách thức và giải pháp trong vận dụng kế toán trách nhiệm tại các doanh nghiệp logistics Việt Nam

Thứ nhất, thách thức lớn nhất nằm ở đặc thù hoạt động logistics có tính phân tán cao. Hoạt động vận tải, kho bãi và giao nhận thường diễn ra tại nhiều địa điểm khác nhau, thậm chí trải rộng trên nhiều tỉnh thành. Điều này khiến việc xác định ranh giới

trách nhiệm của từng bộ phận gặp khó khăn, đặc biệt trong khâu tập hợp và phân bổ chi phí chung. Nếu không có tiêu thức phân bổ hợp lý, số liệu kế toán trách nhiệm dễ bị sai lệch, làm giảm giá trị thông tin phục vụ quản trị.

Thứ hai, năng lực kế toán quản trị tại nhiều doanh nghiệp logistics còn hạn chế. Phần lớn doanh nghiệp nội địa là doanh nghiệp vừa và nhỏ, bộ phận kế toán chủ yếu tập trung vào kế toán tài chính nhằm đáp ứng yêu cầu báo cáo thuế và tuân thủ pháp luật. Kế toán trách nhiệm với vai trò là công cụ quản trị nội bộ chưa được quan tâm đúng mức, dẫn đến tình trạng thiếu dữ liệu chi tiết theo trung tâm trách nhiệm hoặc dữ liệu không được sử dụng hiệu quả trong quá trình ra quyết định.

Thứ ba, hệ thống thông tin và công nghệ quản lý chưa đồng bộ cũng là rào cản đáng kể. Nhiều doanh nghiệp logistics chưa đầu tư đầy đủ vào hệ thống quản trị tích hợp, dẫn đến dữ liệu kế toán và dữ liệu vận hành chưa được kết nối chặt chẽ. Khi thông tin không được cập nhật kịp thời và chính xác, báo cáo kế toán trách nhiệm dễ mang tính hình thức, chưa phản ánh đúng hiệu quả hoạt động của từng bộ phận.

Trước những thách thức trên, việc triển khai các giải pháp phù hợp có ý nghĩa quyết định đến hiệu quả vận dụng kế toán trách nhiệm trong doanh nghiệp logistics. Trước hết, doanh nghiệp cần xác định rõ các trung tâm trách nhiệm gắn với đặc thù hoạt động thực tế. Việc phân chia trung tâm chi phí và trung tâm lợi nhuận cần dựa trên quy trình cung ứng dịch vụ logistics thay vì áp dụng máy móc theo mô hình lý thuyết. Cách tiếp cận này giúp dữ liệu kế toán phản ánh sát hơn hiệu quả vận hành của từng bộ phận.

Song song với đó, doanh nghiệp cần nâng cao năng lực kế toán quản trị cho đội ngũ nhân sự kế toán và quản lý cấp trung. Việc đào tạo chuyên sâu về kế toán trách nhiệm và phân tích chi phí sẽ giúp thông tin kế toán được sử dụng đúng mục đích, hỗ trợ nhà quản trị trong việc đánh giá hiệu quả và kiểm soát chi phí. Khi kế toán không chỉ dừng lại ở ghi chép mà trở thành công cụ phân tích, giá trị của kế toán trách nhiệm sẽ được phát huy rõ rệt.

Cuối cùng, doanh nghiệp logistics cần từng bước

hoàn thiện hệ thống thông tin quản lý để hỗ trợ kế toán trách nhiệm. Việc ứng dụng phần mềm quản lý kho, quản lý vận tải và hệ thống kế toán tích hợp sẽ giúp thu thập dữ liệu nhanh hơn, chính xác hơn và giảm sự phụ thuộc vào xử lý thủ công. Khi dữ

liệu được chuẩn hóa và kết nối xuyên suốt, các báo cáo kế toán trách nhiệm sẽ trở thành cơ sở tin cậy cho việc ra quyết định chiến lược, góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động và năng lực cạnh tranh của doanh nghiệp logistics trong dài hạn ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Hạ Vỹ (2025). Logistics Việt Nam vươn mình tiến vào kỷ nguyên mới. Tạp chí Công Thương. Truy cập tại: <https://tapchicongthuong.vn/logistics-viet-nam-vuon-minh-tien-vao-ky-nguyen-moi-333239.htm>.

Mordor Intelligence (2025). Vietnam freight logistics market - Growth, trends, and forecast (2025-2031). <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/vietnam-freight-logistics-market>. Vinh Văn Thai & Dong Mai Tran (2024). Revisiting the Role of Supply Chain Managerial Competence in Firm Logistics Performance: Do Experience and Education Matter?. Sustainability, 16(23), 1-26. <https://ideas.repec.org/a/gam/jsusta/v16y2024i23p10459-d1532379.html>.

Ngày nhận bài: 5/12/2025

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 21/12/2025

Ngày chấp nhận đăng bài: 6/1/2026

RESPONSIBILITY ACCOUNTING PRACTICES IN VIETNAMESE LOGISTICS ENTERPRISES

● **TRUONG THI NHUNG**

Department of Accounting and Auditing,
University of Economics - Technology for Industries

ABSTRACT:

This study examines the current state of responsibility accounting practices in Vietnamese logistics enterprises. It investigates the role of responsibility accounting in cost control, performance evaluation of responsibility centers, and managerial decision-making within the context of a rapidly expanding logistics market. In addition, the study analyzes key challenges related to accounting human resources, the adoption of accounting information systems, and the standardization of reporting practices required to ensure transparency, reliability, and financial efficiency. Based on these findings, the study proposes directions for enhancing the effectiveness of responsibility accounting in Vietnamese logistics businesses in the future.

Keywords: responsibility accounting, logistics business, cost control, responsibility center, performance management.